

Grimstad, 29.06.2020

Høringssvar: endringer i barnevernloven

Stine Sofies Stiftelse arbeider for en barndom uten vold og overgrep gjennom å forebygge og avdekke vold og seksuelle overgrep mot barn, samt ivareta barnet, deres pårørende og etterlatte. Stiftelsen arbeider mangfoldig med denne tematikken. Vi utvikler konkrete tiltak og arbeider rettspolitisk for å styrke rettsikkerheten til volds- og overgrepsutsatte barn og deres trygge omsorgspersoner. Vårt høringssvar vil avgrenses til de punkter i høringsnotatet som er av betydningen for denne gruppen.

1. Kompetanse i barnevernet

1.1 Innledning

Departementet foreslår flere tiltak for å styrke kompetansen i tjenestene og samtidig gjøre barnevernet til et bedre og mer attraktivt arbeidssted. Det pekes på flere utfordringer i barnevernet i dag som begrenset tillitt blant befolkningen, stor utskiftning av medarbeidere og store konsekvenser ved feilvurderinger.

1.2 Departementets forslag

Departementet foreslår nå at det fra 2031 skal stilles krav om barnevernsfaglig eller annen relevant mastergradsutdanning til tilsatte i det kommunale barnevernet med lederfunksjon, utredningsoppgaver og vedtaksmyndighet. Videre foreslås det å etablere en egen ordning for de som allerede er tilsatt i det kommunale barnevernet, eller som tilsettes i perioden før 2031, der kompetansekravet kan oppfylles gjennom videreutdanning og mist fire års arbeidserfaring fra barnevernet. Det vises til resten av departementets forslag i sin helhet.

1.3 Stine Sofies Stiftelses anmerkninger til forslaget

Stiftelsen er positive til at det gjøres endringer i regelverket som skal styrke barnevernets kompetanse og anseelse. Reglene som foreslås endret regulerer forhold som berører de svakest stilte barna i samfunnet. At kompetansen til de som skal behandle og hjelpe disse barna må være høy, bør ikke være bestridt.

Som høringsnotatet peker på i side 8 og 9, er det formelle utdanningsnivået i barnevernet lavt, samtidig som avgjørelser som fattes i barnevernet kan vekke sterke følelser og reaksjoner hos både barn, voksne og i befolkningen og ha langvarige konsekvenser for deres liv. Det pekes på undersøkelse gjennomført i 2017 som avdekker at om lag 7,5 % av de spurte ikke ville meldt ifra til barnevernet dersom de var bekymret for om et barn ble utsatt for omsorgssvikt på grunn av deres generelle oppfatning av barnevernet¹. Stiftelsen er bekymret for at manglende tillitt til barnevernet medfører at saker ikke blir meldt.

På generelt grunnlag basert på høringsnotatet anser stiftelsen at barnets beste ikke er i stort nok fokus. Ved å knytte tiltakene mer over på fokuset på barns beste får en frem essensen, nemlig at det er barna som skal dra nytte og sikres av kompetanseløftet.

Stiftelsen har følgende kommentarer til forslagene:

- (1) Det skal fra 2031 stilles krav om barnevernsfaglig eller annen relevant mastergradsutdanning til tilsatte i det kommunale barnevernet med lederfunksjon, utredningsoppgaver og vedtaksmyndighet. (2) Det skal fra 2031 stilles krav om barnevernsfaglig eller annen relevant mastergradsutdanning for ledere og stedfortredere i barnevernsinstitusjonene. For de som er tilsatt eller tilsettes som ledere eller stedfortredere før 2031 kan kompetansekravet oppfylles gjennom videreutdanning
 - Stiftelsen ser ingen grunn til at implementeringen settes til 2031, da dette vil medføre en lang tid før effekten av endringene vil være merkbare for brukerne av barnevernstjenesten. Det bør ikke være behov for å vente en periode tilsvarende to fulle masterstudier før dette blir innført.

¹ Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2017). *Befolkningens holdninger til barnevernet. Gjennomført av Sentio Research Norge*

- Det etableres en egen ordning for de som allerede er tilsatt i det kommunale barnevernet, eller som tilsettes i perioden før 2031, der kompetansekrevet kan oppfylles gjennom videreutdanning og mist fire års arbeidserfaring fra barnevernet.
 - Stiftelsen ser igjen ingen grunn til at fristen settes så langt frem i tid. I verste fall vil da en ansatt i 2030 måtte gjennomgå etterutdanning og fire års arbeidserfaring i barnevernet ikke være tilstrekkelig kvalifisert før i 2035-2036. Dette blir etter vårt syn for langt frem i tid.
 - Videre ser stiftelsen ingen grunn til at dette kravet ikke burde kunne iverksettes tidligere enn krav om mastergrad. Barnevernet vil etter stiftelsens syn kunne styrkes betraktelig ved å innføre dette i løpet av tre år, og dette vil medføre en reduksjon i kunnskapsgapet blant de ansatte når krav om barnevernsfaglig/annen relevant mastergradsutdanning iverksettes.
- Det gis etter 2031 mulighet for dispensasjon fra kravet om mastergraden hvis kommuner ikke lykkes med å rekruttere kvalifiserte kandidater, forutsatt at den nytilsatte får systematisk veiledning det første arbeidsåret og tar videreutdanning innen tre år.
 - Stiftelsen er i utgangspunktet skeptiske til en ordning hvor manglende rekruttering skal være gyldig grunn til dispensasjon fra kravet til mastergrad. Dette bør i så fall kun forekomme i ytterst få tilfeller, og Fylkesmannen må som foreslått da involveres og føre tilsyn med de tilfeller hvor dette skjer.
- Kommunens og barnevernsinstitusjonenes generelle ansvar for veiledning av de tilsatte blir presisert i barnevernloven
 - Stiftelsen er positiv til at kommunenes og barneverninstitusjonenes veiledningsplikt ovenfor de tilsatte presiseres i lovs form. De tilsatte i barnevernstjenesten har et stort ansvar og utfordrende arbeidsoppgaver hvor veiledning og støtte fra arbeidsgiver er av stor betydning for både faglig utvikling og trygghet i stillingen.
- Det stilles krav om at øvrige tilsatte i barnevernsinstitusjonen som hovedregel skal ha relevant bachelorutdanning. Kompetansekrevet skal gjelde for nytilsettinger, og ikke for de som allerede jobber i institusjonene
 - Stiftelsen stiller seg positive til at kompetansekrevet skal gjelde for nytilsettinger, men håper at dette er noe som praktiseres allerede i dag.

- Øvrige tilsatte i barnevernsinstitusjonene, både med og uten formell bachelorutdannelse, bør etter stiftelsens syn også pålegges krav om etterutdanning, særlig innenfor de juridiske temaene som treffer barnevernets fagfelt. Det er stiftelsens syn at forståelse rundt disse juridiske emnene vil hjelpe de ansatte til å bedre forstå og gjennomføre tiltak som iverksettes av barnevernet, selv om de ikke selv skal fatte disse vedtakene.
- Dagens krav til bemanning og kompetanse i barneverninstitusjoner, samt institusjonens plikt til faglig veiledning og opplæring flyttes fra kvalitetsforskriften og inn i barnevernloven
 - Stiftelsen ser positivt på dette, og etterlyser også lovfestede klagemuligheter for de ansatte i barnevernet dersom de selv mener disse reglene ikke overholdes av institusjonene.
- Det stilles krav om at det kommunale barnevernet og Barne-, og ungdoms- og familieetaten (Bufetat) skal tilby veiledet praksis til studenter dersom høyskoler og universiteter ber om det
 - Stiftelsen er av den oppfatning at høyskoler og universitetene må være lovpålagt å be om dette, for å gi alle som tar en utdanning som kvalifiserer for arbeid i barnevernet relevant arbeidstrening og et innblikk i arbeidshverdagen de etter endt utdanning skal tre inn i.

1.4 Stine Sofies Stiftelse egne forslag til alternative tiltak

- Interkommunalt samarbeid om juridiske rådgiver
 - Etter det stiftelsen kjenner til er det i dag ikke tilknyttet jurist til alle barnevernskontorene, og disse må innhente ekstern juridisk kompetanse i visse saker. Stiftelsen foreslår at særlig mindre kommuner går sammen om interkommunale samarbeid hvor de til sammen har en stor nok saksmengde til å ansette en jurist. Dette vil medføre større rettssikkerhet for barna, og et større samarbeid mellom barneverntjenestene i mindre kommuner.
- Personlig egnethet
 - Det påpekes at personlig egnethet bør spille en stor rolle i kompetanseøkningen. Det bør innføres, som nevnt tidligere, obligatorisk arbeidstrening hvor det gis tilbakemeldinger og evalueringer av kandidatens arbeid og egnethet for arbeid i barnevernet.²

² Vi viser til BU21, Delrapport 2 Utdanning – Side 10, punkt 2.3.

2. Varslingsregler i barnevernloven

2.1 Innledning

Der personer under den kriminelle lavalder (15 år) begår alvorlige straffbare handlinger slik som for eksempel drap, blir det ingen rettsak ettersom gjerningspersonen ikke anses som strafferettslig tilregnelig. Den fornærmede eller de etterlatte har heller ikke krav på informasjon om hvor gjerningspersonen befinner seg og kan ikke ta forholdsregler for å unngå påtreffende vedkommende. Dette skaper stor frykt og uforutsigbarhet i deres hverdag. Derfor er det viktig å innføre regler som gir fornærmede og etterlatte krav på informasjon slik at de kan innrette seg og føle seg trygge.

Den 13. desember 2018 la Stine Sofies Stiftelse frem et forslag om endring i barnevernloven for BLD som gir fornærmede og etterlatte krav på varsel og informasjon om plassering i og fravær fra institusjon. Bakgrunnen for stiftelsens arbeid for slike varslingsregler er vår kontakt med de etterlatte i den såkalte Søgne-saken hvor 14 år gamle Alma Gabriela Knutsen ble kvalt og drept av en jevn gammel gutt. Mor til Gabriela forteller at det ble lagt et lokk på saken etter at gjerningspersonen tilsto, de fikk ingen informasjon, kun det som fremgikk av media. Likevel satt de igjen med tusen spørsmål. Hvor skal gutten plasseres, har han tilsyn, vil han kunne dukke opp i nærmiljøet? Denne uforutsigbarheten har gjort mye med familien Knutsen. For mor til Gabriela har det betydd mye isolasjon i eget hjem, utrygghet i dagligdagse situasjoner som å gå på butikken eller besøke graven til sin datter. Alma Gabrielas storebror som kun var to år eldre enn gjerningspersonen da dette skjedde, har også hatt utfordringer og har vært redd for å bevege seg rundt i det lille nærmiljøet hvor alle kjenner alle. Fraværet av forutsigbarhet og trygghet har tæret på helsen og på psyken for hele familien.

Stiftelsen er svært tilfreds med at BFD nå har lagt frem forslag om varslingsregler. Disse reglene er gode fordi:

- den mindreårige gjerningspersonens behov for sikkerhet og begrenser spredningen av sensitive personopplysninger
- de legger til rette for proporsjonale og forholdsmessige varsel tilpasset de fornærmede og etterlattes behov og samtidig ivaretar hensynet til gjerningspersonen privatliv
- det vil ikke ha nevneverdige økonomiske eller administrative konsekvenser å innføre dem

Departementet har bedt høringsinstansene om innspill på følgende temaer:

- Behov for innføring varslingsregler
- Vilkår for varsling

- Saksbehandlingsregler
- Hva slags informasjon bør kunne gis til fornærmede og etterlatte

2.2 Behov for innføring av varslingsregler

Den regjeringsoppnevnte ekspertgruppen som ble gitt i oppdrag å utrede og utforme forslag til varslingsregler frarådet i samme utredning innføring av slike regler i barnevernloven. Stiftelsen har gjennomgått utredningen og sett på utfordringene og mulighetene som fremheves i Riedl-utredningen. Vi har sett problemstillingen rundt gjerningspersonens person- og integritetsvern, gjerningspersonens særlige sårbarhet og behov for skjerming, opp imot hensynet til fornærmede og etterlattes behov for trygghet og forutsigbarhet gjennom varslingsregler.

I motsetning til hva utredningen konkluderer med, mener stiftelsen at det ikke nødvendigvis er motsetninger mellom varsling av fornærmede og etterlatte og hensynet til barnets (les gjerningspersonens) beste. Dette er kompatible hensyn som etter vår mening ikke vil innebære noen svekkelse av rettsikkerheten til unge lovbytere. Stiftelsen stiller seg følgelig bak departementets standpunkt om at varslingsreglene som skisseres i høringsnotatet står i et rimelig forhold til inngrepet i gjerningspersonens privatliv.

2.2.1 Overordnede rettsnormer er ikke til hinder for innføring av varslingsregler

Ifølge Riedl-utredningen støter ikke slike varslingsregler mot overordnende rettsnormer. Forholdet til EMK art. 8 og BK art. 40, grunnloven § 104(barnets integritetsvern) og grunnloven § 102 (rett til privat- og familieliv) er tatt i betraktning, og så lenge varslingen er proporsjonal og forholdsmessig vil det ikke krenke verken det folkerettslige- eller grunnlovsmessige vernet etter disse bestemmelsene.

I Riedl-utredningens lovutkast (§4-28b første ledd bokstav a) er det inntatt et vilkår om at varsel skal gis når dette «*utgjør et egnet, nødvendig og forholdsmessig tiltak*». Departementets forslag inneholder ikke dette vilkåret (§ 4-24 nytt femte og sjette ledd). Stiftelsen mener det kan være en fordel å innta dette vilkåret for å sikre proporsjonalitet og forholdsmessighetsvurderinger når varsel skal gis.

Når det gjelder barnets rett til å bli hørt, barnets rett til medvirkning og hensynet til barnets beste er disse overordnende hensynene ivaretatt – de inngår eksplisitt av Riedl-utredningens utkast til ny §4-28b annet ledd. Stiftelsen kan imidlertid ikke se at dette vilkåret har blitt videreført i departementets

lovutkast. Stiftelsen mener at hensynet til barnets beste bør komme frem eksplisitt av vilkårene i en ny bestemmelse.

2.2.2 Behov for endringer i barnevernlovens formålsparagraf?

I Riedl-utredningen pekes det på at innføringen av varslingsregler vil kreve endringer i barnevernlovens formålsparagraf, §1-1, nærmere bestemt at hensynet til samfunnsvern og hensyn til fornærmede og etterlatte også må inngå i de hensyn som kan vektlegges §4-1. Utrederene trekker frem at det er beskyttelse av barn på gruppe- og individnivå som er oppgaven barnevernet skal arbeide med og for. Dette synspunktet har vi forståelse for. En barnevernlov skal være der for å verne barn. Stiftelsen mener imidlertid at varslingsregler også kan bidra til å fremme barnets beste. I stedet for rykteflom og uvitenhet om hverandres tanker og følelser rundt det som har skjedd kan barnevernstjenesten være en arena for samarbeid, forståelse og trolig også forsoning på sikt. Hensynet til fornærmede og etterlatte er ikke nødvendigvis motstridene med hensynet til barnets beste så lenge det blir foretatt en proporsjonalitets- og hensiktsmessighetsvurdering i tråd med hensynet til barnets beste. Vi støtter derfor opp under departementets syn på dette punkt.

2.2.3 Få men betydningsfulle saker

I Riedl-utredningen argumenteres det for at en eventuell varslingsbestemmelse vil få begrenset betydning fordi det er et svært begrenset antall saker der personer under 15 år dreper voldtar, skader eller truer slik at fornærmede eller etterlatte vil føle behov for å bli varslet. Til dette ønsker stiftelsen å bemerke at det har stor betydning for dem det gjelder, det er familien Knutsen et svært godt eksempel på. Forhåpentligvis vil varslingsreglene bli såkalte sovende bestemmelser som blir lite brukt i fremtiden. Men i de tilfeller hvor slike situasjoner oppstår må vi ha en sikkerhetsventil som sørger for ivaretagelsen av de fornærmede og etterlatte.

2.2.4 Personvern hensyn

I Riedl-utredningen trekkes det frem at barnets personvern vil kunne bli skadelidende dersom det innføres varslingsregler til fordel for fornærmede og etterlatte. Utrederne mener at risikoen for ytterligere spredning av sensitive opplysninger er stor spesielt gjennom sosiale medier og i små lokalsamfunn. Dette mener de vil bidra til en negativ utvikling hos gjerningspersonen, en stigmatiseringseffekt og bidra til utenforskap. Stiftelsen mener på den annen side at lite forutsigbarhet og trygghet hos fornærmede og etterlatte kan være kilden til spekulasjoner, diskusjoner og rykter. Etterlatte som har stått i denne situasjonen har fortalt oss at mangelen på

informasjon har gjort at de har måttet forhøre seg med andre i nærmiljøet om de har sett eller hørt noe om hvor gjerningspersonen befinner seg eller om vedkommende er observert i nærmiljøet. Dersom fornærmede og etterlatte blir informert om gjerningspersonens oppholdssted (kommune/by), generell informasjon om hva et slikt institusjonsopphold innebærer samt tidspunkt for frigang, ville dette trolig kunne redusere sannsynligheten for slike spekulasjoner.

Personvern hensyn er dessuten i stor grad ivare tatt gjennom den foreslåtte taushetsplikten fornærmede og etterlatte vil pålegges. Det må antas at en slik plikt vil respekteres av de fornærmede og etterlatte i slike saker. Straffegjennomføringsloven og psykisk helsevernlovens varslingsregler er bygget opp på samme premisser, og fungerer etter stiftelsens erfaring etter sin hensikt. Det kan videre stilles spørsmål ved hvordan taushetsplikten vil bli opprettholdt når mindreårige er varslingsberettiget. Her mener stiftelsen det kan være hensiktsmessig å se hen til kriminalomsorgens retningslinjer som fastsetter at det er barnas foresatte som får selve varslingsregler og det er de foresatte som eventuelt videreformidler informasjon til barna sine tilpasset barnets modenhet og utvikling.

2.2.5 Hensynet til fornærmede og etterlatte et legitimt hensyn?

I Riedl-utredningen påpekes det at ulikhetene mellom barnevernfeltet og kriminalomsorgen taler mot innføring av varslingsregler. Det pekes på at en av kriminalomsorgens grunnpilarer er samfunnsvern, mens dette ikke er et legitimt hensyn etter barnevernloven. Følgelig mener utrederne at hensynet til barnets personvern og hensynet til barnets beste må ha forrang for fornærmede og etterlattes behov for varsel, forutsigbarhet og trygghet. Til dette ønsker vi i stiftelsen å påpeke at det er helt irrelevant for de fornærmede og etterlatte hvorvidt en gjerningsperson er over eller under 15 år på handlingstidspunktet. Frykten og redselen for gjerningspersonen vil kunne være like stor. Så lenge man klarer å ivareta hensynet til gjerningspersonens personvern, hensynet til gjerningspersonens sikkerhet og barnets beste vil et varsel være et proporsjonalt tiltak. Stiftelsen støtter følgelig departementets synspunkter om at det ikke utelukkende kan sies at varsling strider mot hensynet til barnets beste.

2.3 Vilkår for varsling

2.3.1 Avgrensning etter ungdommens alder

Departementet foreslår at varslingsreglene utelukkende skal gjelde i de tilfeller der gjerningspersonen er under 15 år og saken er overført til barnevernstjenesten. Stiftelsen stiller seg

bak denne avgrensningen ettersom psykiskhelsevernloven og straffegjennomføringsloven varslingsregler vil utløses for de tilfellene hvor gjerningspersonen er over 15 år.

2.3.2 Avgrensning etter type barneverntiltak

Departementet foreslår å avgrense varslingsreglene til kun å gjelde de saker der barnet er plassert i barnevernsinstitusjon helt eller delvis på bakgrunn av det straffbare forholdet, jf. bvl. § 4-24. Stiftelsen stiller seg bak disse avgrensningene, men mener det er viktig å sikre at varslingsreglene også vil gjelde de tilfeller der gjerningspersonen allerede er plassert i barnevernsinstitusjon når den alvorlige kriminelle handlingen blir begått. Det bør dermed åpnes for at varslingsspørsmålet kan bringes inn for fylkesnemnda gjennom en særskilt begjæring og fremme en egen sak om dette. Videre er det viktig å sikre at varlingsretten består også der gjerningspersonen blir overført til mindre strenge tiltak slik som for eksempel § 4-12 vedtak.

Tiltak etter bvl. § 4-24 kan gis med varighet 12 måneder av gangen. Det er derfor viktig å sikre at varsel også vil bli vurdert når forlengelse av plasseringstiden fastsettes av nemnda, jf. bvl. § 4-24 annet ledd annet punktum.

Videre mener vi det er av betydning at fornærmede og etterlatte får informasjon dersom retten til varsel opphører.

2.3.3 Definisjon fornærmede og etterlatte

Departementet foreslår at Helsedirektoratets forståelse av «etterlatte» bør legges til grunn for barnevernlovens varslingsbestemmelser. Stiftelsen er enig i dette ettersom personkretsen er utvidet til å omfatte avdødes søsken. Som departementet påpeker, vil de alvorlige kriminelle handlingene ofte være rettet mot andre unge personer. Søgne-saken viser at også mindreårige etterlatte søsken kan ha et behov for varsel for å kunne føle trygghet og forutsigbarhet i sin hverdag, slikt varsel bør som nevnt gis gjennom den mindreårige etterlattes verger.

2.3.4 Varselet skal være «av betydning» for fornærmede og etterlatte

Departementet mener at varsling vil være mest nærliggende i de «alvorlige sakene» som drap, drapsforsøk og alvorlige volds- eller overgrepssaker. Likevel skal kjernen i vurderingen være om handlingen objektivt sett kan ha påført fornærmede og etterlatte store traumer som kan gi dem et behov for informasjon om hva som skjer med gjerningspersonen. Stiftelsen stiller seg bak

departementets synspunkt når det gjelder avgrensning av type saker/lovbrudd. Stiftelsen ønsker videre å understreke betydningen av at fornærmede og etterlatte får uttale seg om hva som er av «betydning for dem». Det vises til punkt. 2.4.1 hvor dette utdypes nærmere. For øvrig støtter stiftelsen departementets synspunkter hva gjelder mindreårige fornærmede eller etterlattes særlige behov for varsel. Varsling bør i slike tilfeller skje på en varsom og betryggende måte i samarbeid med barnets verger.

2.3.5 Sannsynligheten for at personene påtreffer hverandre

Departementet foreslår at det også bør stilles krav om at det vurderes som sannsynlig at de involverte personene vil påtreffe hverandre. Stiftelsen mener dette er en fornuftig avgrensning da hensikten med varslingsreglene er at fornærmede eller etterlatte skal kunne forberede seg på et møte. Vi er som departementet enige i at en slik sannsynlighetsvurdering bør fremkomme eksplisitt av vilkårene i en ny bestemmelse. Det bør utformes detaljerte retningslinjer for hvilke momenter (bla. geografisk avstand, tidsperspektiv og formålet med fraværet) som skal inngå i denne vurderingen slik at ensartet praksis sikres.

2.3.6 Ungdommens rett til medvirkning

Departementet foreslår at gjerningspersonen skal høres før varsel til fornærmede og etterlatte gis. I tillegg skal gjerningspersonen ha mulighet til å klage på et eventuelt varslingsvedtak. Stiftelsen stiller seg bak forslaget og viser til at barnets rett til å bli hørt og barnets rett til medvirkning alltid skal sikres i saker som angår barn, jf. BK. Art. 12, grl. § 104 og barnevernloven § 1-6.

2.4 Saksbehandlingsregler

2.4.1 Vedtak om å gi informasjon om plassering i barnevernsinstitusjon

Departementet foreslår at fylkesnemnda i forlengelsen av sin vurdering om at vilkårene i § 4-24 er oppfylt, også bør vurdere om lovbruddet som er begått er av en slik karakter og alvorlighet at varslings er aktuelt. Departementet foreslår videre at selve vurderingen av hvorvidt varsel skal gis må skje på generelt grunnlag uten å snakke med fornærmede og etterlatte om hvorvidt dette er «av betydning for dem».

Stiftelsen mener dette er svært uheldig, det er av stor betydning at fornærmede og etterlatte får uttale seg om hva som er av «betydning for dem». Det er ikke tilstrekkelig at det gjennomføres en

hypotetisk og objektiv vurdering av hva som er «av betydning» for de fornærmede eller etterlatte. Beslutningstaker må følgelig innhente fornærmede og etterlattes syn for å ta stilling til dette. Til sammenligning skal det ifølge forarbeidene til psykisk helsevernloven³ legges stor vekt på fornærmede og etterlattes syn på betydningen av å få varsel. Dette mener stiftelsen også bør gjelde for varslingsvurderingen etter barnevernloven.

Departementet foreslår en egen bestemmelse om at lovbestemt taushetsplikt ikke skal være til hinder for at barnevernet og påtalemyndigheten utveksler nødvendige opplysninger av betydning for varslings. Det fremheves at man med en slik hjemmel vil åpne for at påtalemyndigheten kan gi barnevernet opplysning om hvem som er fornærmet eller etterlatt i saken. Dette vil etter stiftelsens syn også kunne åpne for at påtalemyndigheten kan innhente fornærmede og etterlattes syn på hvorvidt et eventuelt varsel vil være «av betydning» for dem eller hvorvidt de ønsker å reservere seg mot slikt eventuelt varsel. Deretter kan dette videreformidles til barnevernstjeneste og fylkesnemnd slik at de får et tilstrekkelig beslutningsgrunnlag for vurderingen av om varsel skal gis.

2.4.2 Vedtak om varslings ved fravær fra barnevernsinstitusjon

Departementet foreslår at det er institusjonenes leder, eller dennes stedfortreder som skal vurdere om det skal gis varsel ved visse typer fravær fra barnevernsinstitusjon. Vedkommende er også ansvarlig for at slikt varsel eventuelt gis dersom vilkårene er oppfylt. Det foreslås videre at institusjonens leder får muligheten til å diskutere spørsmål om varslings med politiet, påtalemyndigheten eller barnevernet for å innhente informasjon til vurderingen av om det vil være av betydning for fornærmede og etterlatte å få slik informasjon. Stiftelsen støtter dette forslaget, men mener som nevnt i punkt 2.4.3 at fornærmede og etterlatte skal forespørres om hvorvidt det er av betydning for dem å få varsel også ved fravær fra barnevernsinstitusjon. Dette kan gjøres eksempelvis i samarbeid med lokalt politi/påtalemyndighet som kan videreformidle fornærmede og etterlattes synspunkter til institusjonens leder.

Stiftelsen er for øvrig positiv til gjerningspersonens rett til å klage på vedtaket til fylkesmannen og at det utarbeides retningslinjer for praktiseringen av varslingsreglene: Slike retningslinjer kan etter stiftelsens syn med fordel utformes som en egen forskrift.

2.5 Hva slags informasjon bør kunne gis til fornærmede og etterlatte

³ Prop. 91 L (2012-2013) Endringer i psykisk helsevernloven.

Departementet foreslår en to-delt varslingsordning, der det først skal gis informasjon om plassering i institusjon, og deretter skal det gis varsel ved visse typer fra fravær fra institusjonen, når vilkårene er oppfylt.

Ved plassering i institusjon foreslår departementet å gi fornærmede og etterlatte informasjon om at vedkommende er plassert i institusjon, hvor institusjonen ligger, vedtatt varighet og endringer i varighet samt generell informasjon om hvordan et slikt opphold arter seg. Stiftelsen støtter departementets forslag.

Under institusjonsoppholdet foreslår departementet å gi fornærmede og etterlatte informasjon om visse typer fravær, herunder fravær ved ferie, samvær eller besøk utenfor institusjonen o.l., rømning eller avslutning av institusjonsopphold. Departementet mener at det ikke bør gis informasjon om mer dagligdagse fravær fra institusjonen slik som i forbindelse med skolegang eller fritidsaktiviteter. Det bemerkes at fornærmede og etterlatte må informeres om disse begrensningene især der fornærmede og etterlatte bor i nærheten av institusjonen. Til dette ønsker stiftelsen å bemerke at det bør tilstrebes å plassere gjerningspersonen geografisk et stykke unna det faste bostedet til fornærmede eller etterlatte. Uten slik avstand vil det være vanskelig å oppnå formålet med varslingsreglene der vedkommende gjerningsperson har hyppige dagligdagse fravær fra institusjonen.

Stiftelsen deler departementets syn på at fornærmede og etterlatte ikke trenger å få detaljert informasjon om hva gjerningspersonen skal gjøre, hvem gjerningspersonen skal være sammen med eller gjerningspersonens helsemessige forhold. Denne avgrensingen samt den strenge taushetsplikten som fornærmede og etterlatte vil bli underlagt sikrer derfor hensynet til gjerningspersonens rett til privatliv og personvern. Stiftelsen stiller seg bak departementets forslag om å innføre en egen bestemmelse om taushetsplikt for fornærmede og etterlatte barnevernloven.

3. Regulering av bruk av sakkyndige

3.1 Departementets forslag

Departementet foreslår å innføre innholdsmessige minstekrav til formuleringen av den sakkyndiges **mandat og rapporter** i forskriftsform. Det pekes blant annet på at mandatet skal inneholde en presis beskrivelse av det den sakkyndige skal vurdere og skal utelukkende resultere i en rapport som gir en fagkyndig vurdering av de faktiske forhold i saken. Verken konklusjoner om saken eller vurdering av rettslige spørsmål skal falle inn under den sakkyndiges arbeid.

Departementet mener videre det bør innføres en forskriftshjemmel i barnevernloven om at departementet kan gi forskrift om krav til sakkyndiges **egenerklæring** i barnevernssaker. Det presiseres at forskriften bør inneholde bestemmelser om at egenerklæringen skal opplyse om forhold av betydning for habilitets- og uavhengighetsspørsmålet, om den sakkyndiges utdanning og erfaring, og om når egenerklæringen skal foreligge. Videre mener departementet at krav om egenerklæring bør omfatte alle profesjoner og faggrupper som tar på seg oppdrag som sakkyndig i barnevernssaker.

3.2 Stiftelsens synspunkter

Stine Sofies Stiftelse er i utgangspunktet positiv til departementets forslag om å innføre en forskriftshjemmel i barnevernloven slik at det kan gis forskrift om krav til sakkyndiges mandater, rapporter og egenerklæring. Stiftelsen mener dette er et steg i riktig retning for å sikre en høy faglig standard, kvalitet i sakkyndighetsarbeidet og derigjennom tillitten til denne ordningen. Slik vi ser det er dette et nødvendig, men ikke nødvendigvis et tilstrekkelig tiltak. Vi vil nedenfor redegjøre mer for vårt syn på dagens ordning, departementet forslag og mulige alternativer til dette.

3.2.1 Forskriftshjemmel om krav til sakkyndiges mandater og rapporter

Stiftelsen støtter opp under departementets synspunkter om at det er behov for en egen forskrift om krav til formulering av sakkyndiges mandater og rapporter i barnevernssaker. Det er av stor betydning at barn og foreldre som skal utredes av sakkyndige har tillitt til ordningen. Per i dag erfarer stiftelsen at flere er skeptiske til sakkyndiges vurderinger. Denne skepsisen bunner blant annet i at det er vanskelig å ettergå den sakkyndiges arbeid ettersom den ofte er preget av skjønnsvurderinger. I tillegg vet vi at flere foreldre mener den sakkyndige har for tette bindeledd til barnevernstjenesten som i mange saker er med på å utforme innholdet i mandatet.

Stiftelsen mener derfor det er positivt at det i forskrift presiseres at det i den sakkyndiges rapporter skal skilles klart mellom premisser, vurderinger og konklusjoner samt at det stilles krav om konsentrerte og klare fremstillinger av det mandatet spør om i et språk som aktører og private parter forstår. På et felt som er preget av stor grad av skjønn er det videre viktig at den sakkyndige uttrykker usikkerhet og mulige feilkilder.

Stiftelsen mener forskriftsfesting er et steg i riktig retning. Likevel mener vi at det i slike saker burde oppnevnes to sakkyndige som kan jobbe i par og at de sakkyndige som velges til slike saker inngår i et

formalisert nettverk med mindre bindinger til barnevernstjenesten. Vi viser til punkt 3.2.3 hvor dette forklares nærmere.

3.2.2 Forskriftshjemmel om krav til egenerklæring fra sakkyndige

Stiftelsen er positiv til departementets synspunkter på behovet for å forskriftsfeste krav til egenerklæring fra sakkyndig. Vi mener dette er et nødvendig, men trolig ikke et tilstrekkelig tiltak for å heve tillitten til sakkyndiges arbeid i barnevernssaker. Som det påpekes i høringsnotatet vil det ikke finnes kontrollmekanismer som sikrer at informasjonen som gis om egen kompetanse er riktig.

Videre siktes det mot at forskriften også skal inneholde bestemmelser om habilitet og uavhengighetsspørsmål. Det legges opp til at slike vurderinger skal foretas av den sakkyndige selv. Stiftelsen stiller spørsmål ved om det er heldig at den sakkyndige alene skal vurdere sin egen habilitet, kompetanse og personlig egnethet. Stiftelsen mener habilitet og egnethet burde vurderes av et eksternt uavhengig organ, alternativt innad i et spisskompetansemiljø med flere sakkyndige.

3.2.3 Øvrige betraktninger – et alternativt forslag

Stiftelsen mener tiden er inne for å tenke nytt om organiseringen av sakkyndigordningen. I Danmark finnes en egen barneenhet med sakkyndige som benyttes i både barnelovs- og barnevernssakene.⁴ De driver med sakkyndigutredninger for domstolen i faglig felleskap. De har med andre ord et fagmiljø hvor de kan sparre med hverandre. Stiftelsen mener dette er en mer hensiktsmessig løsning enn at privatpraktiserende psykologer utfører disse vurderingene uten et faglig felleskap. Til sammenligning har Bufetat i Norge familiehusene hvor familier er i 3-4 måneder og hvor en tverrfaglig sammensatt faggruppe over tid kan observere samspill mellom barn og omsorgspersoner. Dette er etter vår vurdering en god tilnærming da det er statlig drevet og dermed mer uavhengig enn at den enkelte domstol velger privatpraktiserende sakkyndige psykologer enten fra BFDs liste eller fra sin egen interne liste over sakkyndige i nærområdet. Paralleller kan også trekkes til arbeidet med nasjonal enhet for rettspsykiatrisk sakkyndighet (NERS). NERS foreslås å ha ansvaret for å føre oversikt over sakkyndige, administrere rekvireringsordning og lage årlig statistikk for å sikre at det rekrutteres sakkyndigkompetanse av høy kvalitet, sertifisering og annen fagutvikling.⁵ En tilsvarende

⁴ LOV nr. 766 av 07.08.2019 (Familieretshusloven) §§15, 16 og 17.

⁵ Prop. 154 L kapittel 6.6; Høring – ny forskrift om rettspsykiatriske undersøkelser og sakkyndige, endring i forskrift om Den rettsmedisinske kommisjon og endring i forskrift om gjennomføring av særreaksjonen forvaring (2020) Justis- og beredskapsdepartementet.

overordnet faglig og organisatorisk forankring bør etter vårt syn også opprettes for barnesakkyndighet.

Videre mener stiftelsen at det burde stilles krav om at sakkyndige som påtar seg sakkyndigoppdrag i barnelovs- og barnevernssaker jobber i faglig felleskap. Faget innebærer stor grad av skjønnsutøvelse og vurderinger som kan tolkes på ulike måter og perspektiver. Vi mener derfor det burde opprettes egne sakkyndige fagmiljøer hvor det kan avholdes samarbeidsmøter internt. Bufetat har lenge arbeidet med spisskompetansemiljøer. Vi anbefaler at man istedenfor å bygge videre på et allerede eksisterende system ser hen til praksisen ved familierettshuset i Danmark og deres barneenhet og ser på mulighetene for å etablere et lignende system under Bufetat sin allerede eksisterende organisasjonsstruktur og videreutvikle et eget spisskompetansemiljø for dette fagfeltet. Vi mener denne løsningen i større grad vil sikre tillitt til sakkyndigordningen og sikre en faglig høy standard og kvalitet på sakkyndighetsarbeidet.

Med vennlig hilsen

Ada Sofie Austegard

Generalsekretær

Stine Sofies Stiftelse

Malin Albrechtsen van der Hagen

Juridisk rådgiver

Stine Sofies Stiftelse

Endre Bendixen

Juridisk rådgiver

Stine Sofies Stiftelse